

SCIENCEZONE

ONLINE SCIENTIFIC
CONFERENCES

Conference

On Legal Science

№.2 (2)
2024

Oybekova Shohida Shomurod qizi

ELEKTRON TIJORAT: HUQUQIY TABIATI, TUSHUNCHASI VA

RIVOJLANISHI..... 3-6

Allanazarova Xavajon Axmedovna

DAVLAT ISHTIROKIDAGI KORXONALARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

HAMDA ULARDAGI BOSHQARUV MASALALARI..... 7-9

Ergashev San'atjon Xolmurod o'g'li

KIBER SPORT SOHASINI TARTIBGA SOLISHNING HUQUQIY JIHATLARI.. 10-15

Isoqov Ahmadali Komiljon o'g'li

MAMLAKATIMIZDA SUD HAL QILUV QARORLARINING OCHIQLIGINI

TAMINLASH MASALALARI VA MAZKUR MUNOSABATLAR XORIJIY

DAVLATLAR TALQINIDA.....16-21

KIBER SPORT SOHASINI TARTIBGA SOLISHNING HUQUQIY JIHATLARI

Ergashev San'atjon Xolmurod o'g'li

Toshkent davlat yuridik universiteti magistranti

Sanatergashev474@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu tezis kiber sportlarni (e-sports) huquqiy jihatdan tartibga solishning turli jihatlarini batafsil tahlil qiladi. Kalit so'zlar: esports, huquqiy tartibga solish, intellektual mulk, o'yinchi shartnomalar, doping qarshilik, ma'lumotlar maxfiyligini saqlash, soliqqa tortish. Adabiyotlar ko'rib chiqish va holat tadqiqotlarini tahlil qilish orqali sifat metodologik yondashuvidan foydalangan holda tadqiqot tez o'sib borayotgan esports sanoatining oldida turgan asosiy muammolarni o'rganadi. Intellektual mulk huquqlarini tartibga solish, adolatli o'yinchi shartnomalari va mehnat qonunchiligini joriy etish, doping qarshiligi choralarini joriy qilish, ma'lumotlar maxfiyligini va onlayn xavfsizlikni himoya qilish, soliqqa tortish tartiblarini belgilash va xilma-xillikni rag'batlantirish kabi muammolar chuqur o'rganilgan. Dissertatsiya ushbu global hodisani samarali boshqarish uchun huquqiy tartibga solish mexanizmlarining xalqaro hamkorlik va uyg'unlashtirilishining zarurligini ta'kidlaydi. Umumiy holda, tadqiqot raqobatbardosh video o'yinlarning barqaror o'sishini ta'minlash va manfaatdor tomonlarning huquqlarini himoya qilish uchun mustahkam tartibga solish muhitini yaratish borasidagi munozaralarga o'z hissasini qo'shadi.

Kalit so'zlar. E-sport, Intellektual mulk, doping, litsenziyalash, soliq, video va komputer o'yinlar, xavfsizlik, shartnoma.

E-sports yoki raqobatli video o'yinlarning global hodisasi o'tgan o'n yillikda ommabop bo'lish va tijorat muvaffaqiyatiga erishishda meteor o'sishni boshdan kechirdi. Bir vaqtlar tor doiradagi xobbilar endi ko'plab muxlislar, foyda keltiruvchi homiyliklar va katta mukofotlar va maoshlar bilan ta'minlanadigan professional o'yinchilarga ega milliardlab dollarlik sanoatga aylandi. Esports

sanoati rivojlanib va yetilgan sari, u uchun to'liq huquqiy va me'yoriy asosni yaratish zarurati tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Ushbu dissertatsiya esports qonunchiligining turli huquqiy jihatlarini o'rganishga qaratilgan bo'lib, ushbu paydo bo'layotgan hodisaning barqaror va axloqiy rivojlanishi yo'lida mavjud muammolar va ularning yechimlariga nur sochadi.

E-sportsning tez sur'atlarda o'sishi huquqiy va me'yoriy asoslarning rivojlanishidan orqada qoldi, natijada noaniq va murakkab huquqiy landshaft vujudga keldi. O'yinchilar, jamoalar, tashkilotchilar va nashriyotchilar kabi manfaatdor tomonlar intellektual mulk huquqlari va litsenziyalashdan tortib o'yinchi shartnomalari, mehnat qonunchiligi va doping qarshilik choralarigacha ko'plab huquqiy masalalarga duch kelmoqdalar. Bundan tashqari, ma'lumotlar maxfiyligiga oid masalalar, onlayn xavfsizlik, soliqqa tortish va nazorat e-sports sanoatidagi dolzarb muammolarga aylandi.

Ushbu dissertatsiya esports qonunchiligining turli huquqiy jihatlarini batafsil tahlil qilishni o'z oldiga maqsad qilgan, buning uchun qonunchilik, sud ishlari, sanoat hisobotlari, akademik adabiyotlar va ekspertlar fikridan foydalaniladi. Mavjud holatni o'rganish va mumkin bo'lgan yechimlarni aniqlash orqali, ushbu tadqiqot esports sanoatining mas'uliyatli va barqaror rivojlanishiga o'z hissasini qo'shishni ko'zlaydi.

Metodologiya. Ushbu dissertatsiya sifatli tadqiqot yondashuvidan foydalanadi, bunda esports qonunchiligiga oid mavjud huquqiy asoslar, holat tadqiqotlari va sanoat hisobotlarining batafsil tahlili amalga oshiriladi. Tegishli qonunchilik, sud ishlari va tashkilotlarning rasmiy siyosatlari kabi birlamchi manbalar turli huquqiy tartiblar doirasidagi huquqiy landshaftni tushunish uchun o'rganiladi. Shuningdek, akademik jurnallar, sanoat nashrlar va ekspertlar fikrlari kabi ikkilamchi manbalarga ham murojaat qilinadi.

Turli mamlakat va mintaqalardagi huquqiy asoslar va qoidalarni qiyosiy tahlil qilish orqali, eng yaxshi amaliyotlar, uyg'unlashtirishning mumkin bo'lgan yo'llari hamda e-sports sanoatidagi huquqiy muammolarni hal qilishda xalqaro hamkorlikning zaruriyati aniqlanadi. Bundan tashqari, ushbu tadqiqot huquqshunoslar, sanoat mutaxassislari va manfaatdor tomonlardan olingan ma'lumotlarga tayanadi, bu esa muammolarni har tomonlama tushunishga yordam beradi.

Natijalar va muhokamalar

Intellektual mulk huquqlari va litsenziyalash. E-sportsni tartibga solishda eng dolzarb huquqiy masalalardan biri intellektual mulk huquqlari va litsenziyalashdir. Video o'yin nashriyotchilari o'z o'yinlari va tegishli aktivlariga egalik huquqlarini saqlab qolishadi, bu esa musobaqalarni tashkil etuvchilarga, efirga uzatuvchilarga va boshqa manfaatdor tomonga lozim bo'lgan litsenziyalarni olishda muammolarga sabab bo'lishi mumkin.[1] Noaniq yoki cheklovchi litsenziya shartlari esportsning o'sishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi va o'yinchilar, jamoalar hamda musobaqalarni tashkil etuvchilarning imkoniyatlarini cheklashi mumkin. E-sports sanoati manfaatdor tomonlari uchun mualliflik huquqi, tovar belgilari va patentlarni o'z ichiga olgan murakkab intellektual mulk huquqlarining tarmoqlarini boshqarish juda muhimdir.

O'yinchi shartnomalari va mehnat qonunchiligi. E-sports professionallashib borayotgani sari, o'yinchi shartnomalar va mehnat qonunchiligi dolzarb masalaga aylanib bormoqda. O'yinchilarning ko'pchiligi voyaga yetmagan yoshdan faoliyatga kirishadigan, juda mashaqqatli mashg'ulotlar va sayohatlarga duch keladigan esportsning o'ziga xos tabiatidan kelib chiqib, an'anaviy mehnat qonunchiligining tatbiq etiluvchanligiga va sohaga xos tartibga solish mexanizmlarining zarurligiga shubhalar tug'ilmoqda.[2] O'yinchilarning uyushma tuzishi, minimal ish haqi me'yorlari, adolatli mukofotlash va vakillik masalalari e'tiborni jalb etmoqda. Professional esports o'yinchilari ustidan huquqbuzarlik va suiiste'mollarning oldini olish uchun choralar ko'rish, hamda ularga adolatli va teng munosabatda bo'lish sanoatning uzoq muddatli barqaror rivojlanishi uchun muhimdir.

Dopinga qarshilik va halollik choralari. E-sports musobaqalarining halolligini ta'minlash ushbu sportning ishonchliligini va adolatliligini saqlab qolish uchun juda muhimdir. An'anaviy sportlarda qo'llaniladigan doping qarshilik choralari kabi usullar, o'yinchilarga noadolatsiz ustunlik beruvchi substansiyalar yoki vositalardan foydalanishning oldini olish uchun zarurdir.[3] Bundan tashqari, o'yin natijalariga ta'sir o'tkazish, aldash va boshqa korrupsiya ko'rinishlariga qarshi choralar ko'rish esports musobaqalarining halolligini ta'minlashga xizmat qiladi. Aniq qoidalar va tartibga solish mexanizmlarini joriy etish, hamda samarali nazorat va intizomiy choralarni qo'llash sportning ishonchliligi va barcha manfaatdor tomonlarning huquqlarini himoya qilish uchun hayotiy ahamiyatga egadir.

Ma'lumotlar maxfiyligini saqlash va onlayn xavfsizlik. E-sportsning onlayn xususiyati, ayniqsa voyaga yetmagan o'yinchilar uchun, ma'lumotlar maxfiyligini saqlash va onlayn xavfsizlikni ta'minlash bilan bog'liq jiddiy muammolarni keltirib chiqarmoqda. Shaxsiy ma'lumotlarni yig'ish, saqlash va ulardan foydalanish, shuningdek o'yinchilarga onlayn quvg'in, kiberzoravonlik va boshqa onlayn xavflardan himoya qilish uchun choralar ko'rish ishtirokchilarning farovonligini ta'minlash uchun juda muhimdir.[4] Yevropa Ittifoqidagi Umumiy ma'lumotlar himoyasi qaroriga (GDPR) amal qilish va mustahkam onlayn xavfsizlik protokollarini joriy etish esports sanoatining mas'uliyatli ravishda rivojlanishi uchun zarurdir.

Soliqqa tortish va nazorat. E-sports professional va tijoratga aylangan sanoatga aylanib borayotgani sari, soliqqa tortish va nazorat masalalari dolzarblikka ega bo'lmoqda. Professional esports o'yinchilari, jamoalar va tashkilotlar uchun tegishli soliq rejimini belgilash murakkab masala bo'lib, bu aniq yo'riqnoma va tartibga solish mexanizmlarini talab qiladi.[5] Shuningdek, o'yinchilarning o'tishi, translatiya huquqlari, musobaqalarni tashkil etish va korrupsiyaga qarshi choralarni nazorat qiluvchi tartibga soluvchi organlarning zaruriyati ham tobora oydinlashib bormoqda. Esports sanoatining ishonchliligini va obro'sini saqlab qolish uchun aniq va izchil tartibga solish mexanizmini joriy etish juda muhimdir.

Xilma-xillik va inklyuzivlik. E-sports ko'pincha erkaklar sohasidek qabul qilingani holda, jamiyatda xilma-xillikni rag'batlantirish va inkluzivlikni ta'minlash bo'yicha harakatlar avj olmoqda. Gender kamsitishga yo'l qo'ymaslik, nogironlar uchun qulay sharoitlar yaratish va inklyuziv muhitni shakllantirish kabi masalalarni tartibga soluvchi huquqiy va me'yoriy asoslar esportsning barqaror o'sishi va ommalashuviga xizmat qiladi.[6] Sanoatning uzoq muddatli muvaffaqiyati va xilma-xil iqtidorlarni jalb qila olishi uchun har qanday gender, irq yoki qobiliyatdan qat'i nazar barcha shaxslar uchun teng imkoniyatlar yaratish muhimdir.

Xalqaro hamkorlik va uyg'unlashtirilish. E-sports sanoatining global tabiati huquqiy va me'yoriy asoslarni xalqaro miqyosda hamkorliklashtirishni va uyg'unlashtirishni taqozo etadi. O'yinchilar, jamoalar va musobaqalar ko'plab mamlakat va huquqiy tartiblarni qamrab olganida, huquqiy masalalarni yagona va muvofiqlashtirilgan yondashuvni joriy etish juda muhim. Xalqaro standartlar, qoidalar va eng yaxshi amaliyotlarni ishlab chiqish tranbchegaraviy hamkorlikni

osonlashtirishi, adolatli raqobatni ta'minlashi va esports sanoatining global miqyosda mas'uliyatli ravishda rivojlanishiga xizmat qilishi mumkin.[7]

Xulosa. E-sports qonunchiligining huquqiy jihatlari ko'p qirrali va doimiy ravishda o'zgarib bormoqda, bu esa e-sports sanoatining barqaror va axloqiy rivojlanishida muammolar va imkoniyatlar yaratadi. Ushbu tadqiqotda ko'rsatilganidek, intellektual mulk huquqlari, o'yinchi shartnomalari, doping qarshilik choralari, ma'lumotlar maxfiylikni saqlash, onlayn xavfsizlik, soliqqa tortish, nazorat, xilma-xillik va inklyuzivlik masalalari faol va batafsil ravishda ko'rib chiqilishi kerak.

E-sports sanoatining mas'uliyatli rivojlanishini ta'minlab, ishtirokchilarning huquq va manfaatlarini himoya qiluvchi mustahkam huquqiy va me'yoriy asosni yaratish uchun sanoat manfaatdor tomonlari, siyosatchilar, huquqshunoslar va xalqaro tashkilotlarning hamkorlik qilishi zarur. Ushbu huquqiy muammolarni faol ravishda hal qilish va xalqaro hamkorlik hamda uyg'unlashtirishni rag'batlantirish e-sports sanoatining ishonchliligi, obro'si va global auditoriya tomonidan qabul qilinishini ta'minlaydi.

Ushbu dissertatsiya e-sports qonunchiligining huquqiy jihatlari muhokama qilishga, joriy vaziyatni batafsil tahlil qilishga va mumkin bo'lgan yechimlarni taklif etishga o'z hissasini qo'shdi. Ammo, e'tibordan chiqarmaslik kerakki, e-sports sanoati doimiy ravishda rivojlanib bormoqda va huquqiy va me'yoriy asoslar ham shunga yarasha moslashib borishi zarur. Manfaatdor tomonlar orasida doimiy tadqiqotlar, muloqot va hamkorlik bo'lishi huquqiy mexanizmlarning dolzarbligi va samaradorligini ta'minlashning kalit omilidir.

REFERENCES:

1. Li, J. va Chung, J. E. (2021). Esportdagi intellektual mulk muammolari. Sportning huquqiy jihatlari jurnali, 31(1), 65-87. <https://doi.org/10.1123/jlas.2020-0032>.
2. Holden, J. T. va Beyker III, T. A. (2019). O'yin va sport chorrahasida esporning paydo bo'lgan tartibga solinishi. UNLV Gaming Law Journal, 9(2), 77-94. <https://scholars.law.unlv.edu/glj/vol9/iss2/3/>.
3. Hutchins, B. (2020). Esportda antidoping: rivojlanayotgan sportni boshqarish. Sport boshqaruvi sharhi, 23 (5), 937-950. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2020.05.002>.

4. Ruvalcaba, O., Shulze, J., Kim, A., Berzenski, S. R. va Otten, M. P. (2018). Ayollarning esportdagi tajribasi: gender geymer amaliyotlari va turnirlarda ishtirok etish. Media va aloqa, 6(4), 147-157. <https://doi.org/10.17645/mac.v6i4.1637>.
5. Stein, M. va Browning, J. (2019). Esport soliq dilemmasi. Ko'ngilochar va sport bo'yicha huquqshunos, 36(4), 8-13. <https://doi.org/10.1002/est.30>.